

VIER RESTAURATIES

In zeventien jaar tijds hebben wij vier restauraties aan de kerk van Coevorden uitgevoerd. Op het eerste gezicht zou dat kunnen leiden tot de gedachte, dat een en ander blijkbaar niet vakkundig gebeurde als 't tenminste telkens "over" moest. Gelukkig is dat niet zo, maar zijn die vier keer het gevolg van een aanpak in etappes, en kunnen we zeggen, dat het restauratiewerk over een aantal jaren gespreid is.

Daarvoor zijn twee oorzaken aan te wijzen. De ene is, dat er telkens is uitgevoerd, wat op een bepaald moment dringend noodzakelijk bleek en waarvoor (en dat is de tweede, die er mee samenhangt) op dat moment subsidiegeld kon worden veroverd. Dat was alle vier de keren niet eenvoudig!

Het is begonnen in 1966, met een bezoek van mijn ambtsvoorganger G.C. Helkers, aan het orgel.

Dat was aan herstel toe, waarvoor zijn advies werd gevraagd. Hij ontdekte toen sporen van lekkage, waarbij bruin water in de kerk was gelekt. Nu had of heeft regenwater deze kleur (nog) niet; het krijgt die wel als het langs eikenhout stroomt. Nu, dat bleek het geval te zijn geweest, en het gevolg was dat de ondersteuningsconstructie van de toren, die op de vier zuilen in de kerk rust, ernstig verrot was. De toren stond zelfs een beetje scheef.

Het gevaar dat de toren (een gewicht van ongeveer 50 ton) in de kerk zou storten was dan ook niet denkbeeldig: de kerk moest worden gesloten.

Met het herstel is dan ook haast gemaakt.

In het midden van de kerk werd de vloer verwijderd; daaronder kwam een gewapende betonplaat en daarop een stalen steiger.

Het houten koepelgewelf werd weggenomen, en de steiger zó verhoogd, dat hij de toren kon dragen. Vervolgens werd de toren op 10 maart 1967 met vijzels recht gezet en weer op de stalen steiger gesteund. Daarna werd de verrotte ondersteuning gesloopt en door nieuw eikenhout vervangen. Het inbrengen van het zeer zware en lange balkhout van buitenaf door de kap heen vereiste ingewikkeld hijswerk.

Tegelijk met dit herstel werd de kap van de kerk beschoten. Tenslotte werd het koepelgewelf weer aangebracht en de steiger gesloopt.

Intussen was het orgel in weinig bevredigende staat gebleven. Kort na de bouw van de kerk was er een orgel geplaatst van de orgelmaker Faber, een belangrijk meester, van wie vrijwel niets bewaard bleef. Ook het Coevorder orgel niet, dat in 1897 werd vervangen door een nieuw instrument. De kas daarvan was niet onverdienstelijk; het pijpwerk was minder van kwaliteit. Nóg minder was, dat men bij de bouw van dit instrument de orgelgalerij vooruit bracht, het mooi versierde middendeel sloopte (daar kwam het orgel te staan) en de ruimte onder de galerij afsloot. Zo werd de typische kruisvorm van de kerk geweld aangedaan: één arm werd min over meer afgesloten.

Bij de restauratie in 1971 werd nu het volgende besloten. De orgelkas werd gehandhaafd, maar weer achteruitgezet. Ook de galerij ging weer terug naar de oude plaats. Gelukkig beschikken wij over een oud zeer groot en haarscherp glasnegatief van de oude toestand. Dit kon zó sterk worden vergroot, dat een beeldhouwer de ornamenten van de uitspringende middenpartij kon kopiëren. Beneden werd, aan de hand van de oude foto, het oorspronkelijke tochtportaal hersteld. Aangezien de houten galerij het nieuwe, veel zwaardere, orgel niet kon dragen, kwamen er twee stalen kolommen bij. Wie die nooit gezien heeft, mag ze gaan zoeken.

Het raam achter het orgel was in het verleden slordig dichtgemetseld. Aangezien het voor het orgel beter is, wanneer het niet in de zon staat, moest dit raam dichtblijven.

Wij waren echter in staat bij de vernieuwing van het metselwerk aan de hand van aangetroffen sporen, de oorspronkelijke indeling van het raam zichtbaar te maken.

De toren stond sinds 1967 wel weer recht, maar was zo langzamerhand aan een grote onderhoudsbeurt toe. Hij is, nadat een brand een veel bescheidener torentje vernield had, van 1895-96 gebouwd. Na tachtig jaar mag een grondige opknappbeurt wel aan de order komen.

De gelegenheid kwam, toen er een carillon in geplaatst zou worden: het voornameste deel was de vernieuwing van de balustrade.

En nu de laatste herstellingen! De ramen van de kerk, die vermoedelijk uit de eerste helft van de vorige eeuw stammen, waren niet best meer, twee ervan zelfs niet meer te herstellen; het voegwerk van de muren was hier en daar slecht, wat tot inwateren en stukvriezen van het metselwerk ging leiden; zandsteken ornament en lijstwerk, oorspronkelijk door verf beschermd, was sinds lang niet meer geschilderd en op veel plaatsen verweerd en afgebrokkeld. Tenslotte woeien er nogal eens pannen van het dak en waren de zinken goten in de "killen" (de inwendige hoeken onder de toren) niet best meer.

Dit alles is nu hersteld, de zandsteen gerepareerd en geverfd, en de pannen in koperen haken gehangen.

In het inwendige waren de gevolgen van het slechte voegwerk aan het pleisterwerk merkbaar. Dit is hersteld, de muren zijn opnieuw gewit (dat was érg nodig, ze waren min of meer beige geworden), en verder zijn er aan het meubilair tal van kleine herstellingen verricht. Op één onderdeel hebben wij de oude toestand geconstrueerd: het marmerschilderwerk op de kapitelen en consoles, waarop kap en toren rusten. Wij menen, dat de architectonische structuur van het gebouw daardoor verbeterd is en beter "leesbaar" geworden.

Waarom de houten, niet oorspronkelijke ramen zijn gehandhaafd? Om drie redenen.

De oorspronkelijke vensters waren van natuursteen met glas in lood. Herstel van die ramen zou erg duur zijn geworden, en daarvoor was geen geld. De houten ramen zijn beslist niet lelijk, en waren op twee na, nog zeer goed te herstellen en te handhaven. En tenslotte: de twee gebrandschilderde vensters passen in de houten ramen, maar zouden heel moeilijk zonder schade in de natuurstenen harnassen zijn onder te brengen.

Dus zijn de houten ramen gebleven.

Zijn de kerkvoogden nu voor vele jaren uit de zorgen? Neen. Over een aantal jaren zal het verfwerk hersteld moeten worden.

Ook zullen na verloop van tijd de goten, althans het zink, vernieuwd moeten worden.

Een gebouw van het formaat van de kerk van Coevorden vereist nu eenmaal aanhoudend zorg.

Wil men tenminste dure restauraties voorkomen.

Wanneer kerkvoogden om uw steun vragen om een spaarpotje te vormen voor toekomstig onderhoud, betekent dit dat zij zo wijs zijn om vooruit te zien. Die wijsheid verdient tastbare waardering!

Corneille F. Janssen.